

Motion till riksdagen 2011/12:Ju18

av **Kent Ekeroth (SD)**
med anledning av skr. 2011/12:135

Riksrevisionens rapport om att hantera brottmål effektivt – en utmaning för regeringen och rättsväsendet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en ”tredje-gången-giltt”-princip ska införas för vålds-, narkotika- och sexualbrottslighet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att elektronisk fotboja ska bli obligatorisk för vålds-, narkotika- och sexualbrottslingar under en period efter avtjänat straff.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ordningsbot för snatteri ska kunna utfärdas direkt av polis på brottsplatsen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att polisen nattetid eller när risk för annan allvarlig brottslighet föreligger tillfälligt ska kunna avvisa brottsanmälningar som kan vänta till nästkommande dag utan förvärrad skada.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att polisen ska kunna avvisa anmälningar som uppenbart inte rör brott och som ändå kommer att avskrivas, t.ex. anmälningar om borttappade föremål av ringa värde eller rena försäkringsärenden.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska återkomma med underlag om vilka av polisens arbetsuppgifter som bättre kan utföras av andra samhällsaktörer.

Fel! Okänt namn på

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att sekretessreglerna och samtalsordningen mellan SOS Alarm och länskommunikationscentralen bör ändras så att polisen kan få uppgifter om akuta ärenden samtidigt som övrig räddningstjänst.

Motivering

I Riksrevisionens rapport har regeringens styrning av rättsväsendets verksamhet bl.a. granskats utifrån fyra centrala måluppfyllelseindikatorer: minskad brottslighet, minskat antal återfall i brott, ökad brottsupplärning och kortare genomströmningstider.

En slutsats Riksrevisionen drar utifrån granskningarna är att regeringen inte har lyckats effektivisera viktiga delar i rättsväsendet och rättskedjan. Det finns fortfarande flera brister och svaga länkar i rättskedjan – från anmälan till dom och verkställighet av straff. Det finns också brister i det brottsförebyggande och i det återfallsförebyggande arbetet. En förklaring till detta är regeringens bristfälliga styre.¹

Regeringens övergripande bedömning av granskningen är att den utgör ett alltför förenklat tillvägagångssätt för att mäta effektiv styrning av rättsväsendet. Vad gäller indikatorn minskad brottslighet så instämmer jag i regeringens mening om att brottsutvecklingen delvis påverkas av faktorer som ligger utanför rättsväsendets verksamhet. Brottsligheten beror ju faktiskt till stor del även på sittande regeringars misslyckade invandringsspolitik och andra sociala förhållanden i samhället.

Vidare anser jag inte heller att ökade genomströmningstider inom polis och åklagarväsen nödvändigtvis är ett bra mått på effektivitet. Ökad genomströmning är ett alltför trubbigt kvantitativt mått på effektivitet och kan lätt leda till felaktiga slutsatser. Andelen tekniskt upplärade brott har t.ex. ökat markant under 2006–2010 medan personupplärningen har legat ungefär konstant. Antalet anmälda brott som har lagts ned utan att man har knutit en gärningsman till brottet har således ökat och möjligt haft minskande verkan på genomströmningstiderna. Samtidigt är minskade genomströmningstider genom avskrivning inte någon kvalitativ ökning eftersom man – som det heter i folkmun – inte har löst fler brott. Minskade genomströmningstider i sig bör således inte utgöra ett mått på effektivitet om det inte specifikt kopplas till positiva utfall.

De övriga två indikatorerna är dock av sådan beskaffenhet att de i hög grad påverkas av rättsväsendet och i sig själva också är positiva utfall. De får där-

¹ RiR 2011:27, s. 10.

med också anses utgöra mått med hög validitet på om regeringens styrning av rättsväsendet har varit fullgod.

Minskat antal återfall i brott

Vad gäller återfall i brott konstaterar Riksrevisionen att någon statistik fr.o.m. 2006 till i dag inte finns.² Regeringen svarar att man har gett Brå i uppdrag att ta fram ny återfallsstatistik som underlag för styrning och uppföljning av kriminalvården.³ Denna statistik är i skrivande stund fortfarande inte färdigställd. Enligt den statistik som finns har återfallsfrekvensen för brottslingar ökat successivt sedan mitten av 90-talet fram till 2005. Under det sista året återföll 39 procent av tidigare lagförda brottslingar inom en treårsperiod.⁴ Mot denna bakgrund är det alarmerande att regeringen inte har säkerställt att underlag har tagits fram fr.o.m. 2006 och framåt. Den nuvarande regeringen har alltså styrt kriminalvården utan övergripande vetskap om styrningen har varit effektiv och om återfallsfrekvensen har ökat eller minskat.

Ökad uppkläring av brott

Vad gäller brottsuppkläring beskriver regeringen hur antalet personuppklarade brott har ökat med 22 procent under perioden 2005–2010.⁵ För det första är den totala mängden personuppklarade brott inget bra mått på rättsväsendets effektivitet. Detta eftersom måttet inte tar hänsyn till befolkningsökningen, ökning av antal brott eller anmälningsbenägenhet som av naturliga skäl också ökar antalet uppkläringar totalt. I stället är det relevanta måttet personuppkläringensprocent eftersom det mäter rättsväsendets uppkläringseffektivitet oavsett dessa övriga variabler. För det andra torde den relevanta tidsperioden vara fr.o.m. 2006 till det år den nuvarande regeringen tillträdde. Ser vi till detta kan vi utifrån Brås statistik utläsa att personuppkläringensprocenten för samtliga brott år 2006 var 18 procent och att det inte har skett någon ökning fram till i dag.⁶ Tvärtom låg personuppkläringensprocenten år 2011 fortfarande på 18 procent.⁷

Sammanfattningsvis framgår det alltså att regeringen har styrt rättsväsendet under ca sex år utan övergripande underlag för hur deras styrning har

² RiR 2011:27, s. 30.

³ Skrivelse 2011/12:135, s. 11.

⁴ *Personer (lagföringsbeslut, antal personer och andel) som återfallit i brott inom 1 respektive 3 år de senaste tio åren*, Brås statistikdatabas.

⁵ Skrivelse 2011/12:135, s. 9.

⁶ *Uppklarade brott, uppkläringens- och personuppkläringensprocent för hela landet fr. år 2001*, Brås statistikdatabas.

⁷ *Uppklarade Brott Slutlig statistik för 2011*, Brås statistikdatabas.

Fel! Okänt namn på

påverkat den ökande återfallsfrekvensen och utan att den redan mycket låga personuppläringsprocenten för brott har ökat.

För att komma till rätta med regeringens ineffektiva styrning av rättsväsendet finns inga enkla lösningar men det finns lösningar. För att komplettera Riksrevisionens styrrekommendationer presenterar jag därför härunder också förslag i syfte att bereda väg för ett effektivare rättsväsende.

Minskat antal återfall i brott

Princip om ”tredje gången gillt”

Principen ”tredje gången gillt” bör gälla för vålds-, sexual- och narkotikabrott som har resulterat i fängelse (också villkorlig sådan). Om en person för tredje gången inom en viss tidsperiod, som får undersökas närmare, begår ett sådant brott bör gärningsmannen per automatik dömas till lagens maxstraff för det brottet. Om det vid det tredje tillfället begås s.k. flerfaldig brottslighet ska brottslingen dömas till maxstraffet för det brott som har det högsta maxstraffvärdet. Till detta maxstraff ska även läggas det maxtillägg som ges vid flerfaldig brottslighet. Det är här av största vikt att den kriminelle upplyses, både vid det första och andra brottstillfället, om allvaret i situationen och om vilket straff som kan tänkas vänta i händelse av ett tredje brottstillfälle. Genom detta förslag ska samhället ges möjlighet att markera kraftfullt och avskräckande mot dem som precis har inlett sin kriminella bana.

Obligatorisk elektronisk fotboja för frisläppta grova brottslingar

Vidare bör grova vålds-, sexual-, narkotika- och organiserade brottslingar obligatoriskt förses med elektronisk fotboja vid frisläppande. Det bör även utredas om denna åtgärd även ska användas mot dem som får sluten ungdomsvård som påföljd, vilket med tanke på återfallsgraden bland dessa borde vara fördelaktigt. Fotbojan ska bäras under en period som ska stå i proportion till det tidigare fängelsestraffet. En brottsling som har begått något av ovanstående brott och som har suttit i fängelse eller sluten ungdomsvård i fyra år bör exempelvis bära en sådan elektronisk fotboja i ett år därefter. En person som har suttit åtta år bör ha en längre period med fotboja, exempelvis två år. På så sätt ska en förebyggande effekt stärkas genom att den frisläppte vet att denne är under kontroll samtidigt som det blir lättare att utreda brott om personen med fotboja faktiskt återfaller i brott.

Ökade genomströmningstider av kvalitativ karaktär

Ordningsbot för snatteri

Enligt dagens lagstiftning i rättegångsbalken får ordningsbot ges på plats för brott för vilket inte är föreskrivet strängare straff än böter. Ringa tillgreppsbrott som klassas som snatteri kan i dag enligt brottsbalken dock förutom

böter också ge fängelse i högst sex månader. Tillgreppsbrott är den vanligaste brottstyp som anmäls i Sverige. Av dessa är otaliga snatteribrott. Enligt Brå skedde 2010 nästan 17 000 lagföringar med anledning av snatteri.⁸ Givetvis går inte alla dessa brott till domstol utan åklagaren kan besluta om strafföreläggande och åtalsunderlåtelse för att snabba på rättsprocessen. Vid snatteri-brott som begås under sådana omständigheter att den skyldige både har erkänt och att omständigheterna talar för att gärningsmannen inte kommer att dömas till fängelse bör poliser på plats kunna utfärda ordningsbot direkt. På så sätt behöver inte ärendet nå ända till åklagare och belasta rättskedjans genomströmningstider ytterligare.

Från absolut till selektiv anmälningsbehandlingsplikt av brott för polisen

I dag är Sveriges poliser skyldiga att behandla anmälningar om brott, såväl muntliga som skriftliga, utan uppskov och oavsett polismyndighet. Undantag är endast om anmälaren uppträder våldsamt eller försvårar att anmälan upptas.⁹ Detta är problematiskt av flera orsaker. För det första betyder det att poliser ibland blir tvungna att överge bevakning av vissa brottsbelastade platser (t.ex. vid stökiga krogmiljöer) för att åka och ta emot anmälan från någon som anmäler ett brott som är av mindre betydelse och som hade kunnat vänta (t.ex. en upptäckt parkeringsskada). Detta med konsekvensen att allvarliga brott som annars hade kunnat förhindras begås på den plats polisen tvingats lämna. För det andra betyder det att polisen är skyldig att ta emot anmälningar nattetid om brott som är av mindre betydelse och som hade kunnat anmälas nästkommande dag. Detta med konsekvensen av ökade kostnader för poliser i tjänst på obekvämt arbetstid. För att effektivisera polisens arbete bör polislagen därför justeras och ge poliser rätt att tillfälligt avvisa vissa typer av anmälningar. Kvälls- och nattetid bör anmälningar om sådana brott som utan skada kan vänta till nästkommande dag hänvisas till ett dagtidsöppet kontaktcenter. Anmälningar om brott av mindre allvarlig karaktär som kan vänta utan förvärrad skada bör också kunna nedprioriteras. Anmälan bör i stället kunna hänvisas till inlämning under annan tid då polisen bedömer att det inte föreligger någon risk för allvarlig brottslighet på annan plats.

I dag är poliser också skyldiga att behandla anmälan om brott även när det gäller sådana företeelser som inte utgör brott.¹⁰ Det kan röra sig om människor som inte är helt tillräkneliga och vill anmäla saker som varken lagstiftningen eller den generella medborgaren uppfattar som brott. Det kan också röra borttappade föremål och anmälningar som endast rör rena försäkringsärenden. Anmälningar som polisen varken kan eller ska utreda. Trots att dessa ärenden avskrivs av naturliga skäl så krävs det att anmälas upptas av polisen,

⁸ *Lagföringsbeslut efter huvudbrott de senaste tio åren*, Brås kriminalstatistik från www.bra.se.

⁹ JO 1988/89 s. 73 och JK 2008-04-02 dnr 7840-06-21.

¹⁰ RiR 2010:10, s. 25.

Fel! Okänt namn på

att den registreras och sedan behandlas för att kunna avskrivas. Enligt Riksrevisionen beräknas varje ärende i genomsnitt ta 60 minuter i anspråk från anmälan till avskrivning.¹¹ I enlighet med Riksrevisionens rekommendation till regeringen vill jag därför att polisen ska kunna avvisa vissa polisanmälningar.

Polisanmälningar som ska kunna avvisas är sådana som uppenbart inte utgör brott och som kommer att avskrivas, t.ex. anmälningar om borttappade föremål av mindre värde samt rena försäkringsärenden. Riksrevisionen beräknar att detta skulle kunna frigöra så mycket som 320 årsarbetskrafter inom rättsväsendet.¹²

Allmänna effektiviseringar av polisen

Upprensning av polisens arbetsuppgifter

I dag utför polisen sådana arbetsuppgifter som egentligen borde ligga inom andra samhällsaktörers ansvarsområden. Den 28 mars i år gick rikspolischefen Bengt Svensson ut i en artikel i DN:s nätupplaga och uppmärksammade situation.¹³ Svensson menar att många av de uppgifter som polisen i dag utför hindrar organisationen från att uppfylla de mål som är uppsatta för kärnverksamheten. Samtidigt skulle uppgifterna ofta skötas bättre av andra eftersom polisen i många fall besitter en helt annan kompetens än den som krävs. Följande exempel ger rikspolischefen:

- ? Utfärdande av pass bör helt skötas av länsstyrelserna.
- ? Ansvaret för omhändertagandet av berusade personer i fyllecell bör skötas av landstingspersonal.
- ? Tillståndsgivning för exempelvis fyrverkerier och cirkustält bör skötas av kommunerna.
- ? Inspektion av farliga istappar bör skötas av snöröjare.
- ? Inspektion av utrymningsvägar och eltillförsel på hotell och pensionat bör skötas av kommunen.
- ? Omhändertagandet av hittegods bör skötas av annan än polisen.
- ? Transporter av vissa personer, såsom ungdomar till ungdomshem, kan ibland skötas av andra.
- ? Själva omhändertagandet av vanvårdade djur bör skötas av någon med bättre kompetens inom det veterinära området.

Jag delar Svenssons synpunkter och anser därför att regeringen skyndsamt ska återkomma med underlag för vilka av polisens arbetsuppgifter som bättre kan utföras av andra samhällsaktörer.

¹¹ RiR 2010:10, s. 25.

¹² RiR 2010:10, s. 25.

¹³ <http://www.dn.se/nyheter/sverige/Polisen-vill-slipa-pass-och-fylleceller>.

Direktuppgifter till polisen från nödsamtal till SOS Alarm

När en person i dag ringer till SOS Alarm för att meddela något akut följer samtalet en viss ordning. Först ställer operatören en rad frågor för att ta reda på vad som har hänt. Dessa skrivs ned och skickas till räddningstjänst och ambulans som genast skickas till platsen. Därefter kopplar operatören på SOS Alarm över samtalet till länskommunikationscentralen (LKC) hos polisen. Polisen får sedan återigen ställa en rad frågor till inringaren för att ta reda på vad som har hänt och anteckna detta i sitt system så att de kan skicka dit polispatruller. För en chockad och stressad uppringare är detta ofta väldigt förvirrande. Operatörerna på LKC får ofta spendera tid med att förklara varför de måste ställa om alla de frågor som inringaren nyss har besvarat. Detta fördröjande dubbelarbete leder till att polisen får information om ärendet senare än övriga räddningsinsatser och ger polisens en utryckningsförsening. En konsekvens av detta är att polisen oftare måste köra riskfyllt snabbt för att hinna till platser och därmed också oftare utsätta allmänheten för trafikfara. En annan konsekvens är att polispatruller inte hinner först till platser som de annars skulle ha hunnit först till på grund av en lyckosam geografisk placering. Detta är ytterst beklagligt vid exempelvis trafikolyckor där även poliser kan rädda liv genom att t.ex. räta ut nacken på någon för att förhindra kvävning (vilket är den vanligaste dödsorsaken vid trafikolyckor). En tredje och självklar konsekvens är också att polisen inte hinner gripa lika många gärningsmän i anslutning till brottsplatser eftersom gärningsmännen helt enkelt hinner avlägsna sig under tiden för polisens fördröjning. Detta är något som sannolikt kostar polisen många extra, onödiga utredningstimmar.

Sammanfattningsvis kostar dagens ordning för inkommande larmsamtal och dessas försenade delgivning till polisen extra trafikfara, färre räddade liv, färre gripna gärningsmän och fler utredningstimmar. Det är därför nödvändigt att sekretessreglerna och samtalsordningen mellan SOS Alarm och LKC ändras så att polisen kan få uppgifter om akuta ärenden samtidigt som övrig räddningstjänst.

Stockholm den 25 april 2012

Kent Ekeröth (SD)